

Daarbij is ook telkens uitgewerkt onder wat voor omstandigheden de prestatie wordt geleverd en welke eisen eraan gesteld mogen worden (de eerder genoemde ‘parameters’).

De valkuil van het voorbeelden instuderen

Deze nadere uitwerkingen vormen ook een valkuil. Al die voorbeelden tezamen vormen een zo groot corpus dat er ogenschijnlijk een leergang te maken is door er eenvoudigweg een aantal van te laten oefenen en vervolgens af te vinken. Voorbeelden geleerd staat dan gelijk aan niveau bereikt. Dat is natuurlijk een misverstand. Wie, à l'improviste in een prestigieus restaurant aan een gast vlot en zo goed als zonder fouten een ingewikkeld menu kan uitleggen levert een prestatie op C1-niveau. Maar zo'n uitleg na instuderen kunnen opzeggen, wijst op niet veel meer dan het bereikt hebben van A1.

Je zou die voorbeelden met toetsitems kunnen vergelijken. Als een docent een bestaand eindexamen behandelt en de leerlingen kunnen aan het eind van de les van alle items de goede antwoorden opnoemen, wil dat niet zeggen dat ze het eindexamenniveau hebben bereikt. Het heeft dus niet zo veel zin om een selectie van die voorbeelden achtereenvolgens door te oefenen en af te vinken. Leergangen die beloven op die manier bepaalde CEF-niveaus te laten bereiken, moeten dus ernstig gewantwoord worden. In het beste geval hebben ze het CEF niet zo goed begrepen.

Rol van het CEF in de nabije toekomst

Het CEF speelt al een merkbare en invloedrijke rol in het beroepsonderwijs. Bij het herontwerp van de kwalificatiestructuur in de bve-sector moeten alle opleidingen hun eindtermen voor de vreemde talen in termen van het CEF aangeven. In het vo zal dat niet erg lang meer duren.

Er is al eens een voorlopige koppeling gemaakt van een aantal bestaande eindexamenniveaus aan het CEF (Stoks & Jong, 2001; Van Hest, De Jong & Stoks, 2001). Op dit moment wordt door SLO en Cito gewerkt aan een completere en empirisch gefundeerde koppeling. De eerste resultaten zijn onlangs gepubliceerd (Noijons & Kuijper, 2006). De minister vindt dat soort koppelingen belangrijk. In een brief aan de Kamer schrijft ze:

‘Het Europees Referentiekader voor Talen is de laatste paar jaren uitgegroeid tot een belangrijk raamwerk voor het onderwijs in moderne vreemde talen binnen Europa. (...) Ik zal ook blijven stimuleren dat het Referentiekader een belangrijk richtpunt wordt voor concrete uitwerkingen van de kerndoelen.’ (Van der Hoeven, 2004b)

Voordat het zover is, zal er wel nog een aantal praktische problemen moeten worden opgelost. Daar wordt aan gewerkt. Twee uitstekende en zeer praktische publicaties geven daar een goed beeld van. Bij het CPS verscheen *Net echt* (De Boer, et al., 2002), bij het Cinop *Da's andere Taal!* (Van Kleef & Driessen, 2005). Veel praktijkvoorbeelden en voorbeelden van ‘leerzame taken’, leerlingen en hun docenten aan het woord over hun ervaringen, wat wetenswaardige achtergronden, uiterst leesbaar en smakelijk opgemaakt: een must voor wie wat meer wil weten. ■

LITERATUUR

Council of Europe (2001). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. Cambridge: Cambridge University Press.

De Boer, R., T. Haaksma, H. Hensgens, L. Odenthal, H. Puper & J. Richters (2002). *Net echt: Competentiegericht talenonderwijs*. Amersfoort: CPS.

Liemberg, E. & D. Meijer (2004). *Taalprofielen*. Enschede: NaB-MVT. Noijons, J. & H. Kuijper (2006). *De koppeling van de centrale examens leesvaardigheid moderne vreemde talen aan het Europees Referentiekader: Verslag van een onderzoek in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap*. Arnhem: Cito.

Stoks, G. & D.J. Jong (2001). Nederlandse examens en de Europese schaal van taalvaardigheid. *Levende Talen Tijdschrift*, 2 (3): 34-39.

Van der Hoeven, M. (2004a). Evaluatie basisvorming: Lijst van vragen en antwoorden. Vastgesteld 28 september 2004. *Kamerstukken, KST79737(0405tkk26733-23)*: 1-16.

Van der Hoeven, M. (2004b). Evaluatie basisvorming: Brief van de minister van OC en W. *KST79736, 045tkk26733-22*: 1-3.

Van Ek, J.A. (1975). *Systems Development in Adult Language Learning: The threshold level in a European unit credit system for modern language learning by adults*. Strassburg: Council of Europe.

Van Ek, J.A. (1977). *The Threshold Level for modern language learning in schools*. London: Longman.

Van Hest, E., J.H.A.L. de Jong & G. Stoks (2001). *Nederlandse taalkwalificaties in Europees verband: Nederlandse examenniveaus voor Frans, Duits en Engels en hun plaats op de Europese schaal van taalvaardigheid*. Enschede: SLO.

Van Kleef, A. & M. Driessen (2005). *Da's andere taal! Competentiegericht moderne vreemde talen leren in het mbo.* 's-Hertogenbosch: Cinop.

Dans les années soixante...

Een lessenserie literatuur rond *L'Événement* van Annie Ernaux

Al sinds enige tijd waren de auteurs van dit artikel bezig na te denken over een nieuw concept voor de literatuurmodule in de bovenbouw vwo. Zij hadden de gewoonte een belangrijke literaire tekst te kiezen en die te voorzien van leesopdrachten, zoekopdrachten en leeswijzers. Alhoewel dat concept nog steeds bruikbaar is, kwamen zij op het idee een module literatuur/cultuur te ontwerpen gebaseerd op het principe: *autour d'un texte*. Een zap-module.

Wil van Basten-Malipaard & Gerrit Jan Fonk

Le monde était à refaire
Et dans ta chambre à Nanterre
C'est justement c'qu'on a fait...
—Pierre Bachelet
Vingt ans après 1987

Onze literatuurmodule in de bovenbouw vwo bestond altijd uit het kiezen van een literaire tekst voorzien van lees- en zoekopdrachten, en leeswijzers. Voor de verandering wilden we echter eens een nieuw concept uitproberen gebaseerd op het principe *autour d'un texte*. We gingen op zoek naar een tekst van niet te grote omvang, waar we een hele reeks aanverwante onderwerpen aan zouden kunnen koppelen.

Het jaar ervoor hadden we, in het kader van de boekenweek – tijdens welke onder de vlag ‘Gare du Nord’ de Franse literatuur in het zonnetje werd gezet – de eer gehad Annie Ernaux op school te ontvangen. De leerlingen die nu in vwo-5 respectievelijk vwo-6 zaten, hadden haar ontmoet en met haar gesproken, dus lag de keus voor de hand: een tekst van Annie Ernaux. Het werd *L'Événement**, het relaas van de onzalige ervaringen die de schrijfster opdeed tijdens haar ongewenste zwangerschap en de daarop volgende abortus. Dit boek zag het licht in het jaar 2000, maar het speelt zich af in 1963, dus in feite kijkt de schrijfster terug op die tijd vanuit hetzelfde gezichtspunt als onze leerlingen van nu.

Met deze tekst als startpunt wilden wij de leerlingen een kijkje laten nemen in de wereld van de jaren zestig in Frankrijk. We gingen dus op zoek naar literaire teksten, chansons, films, kunstwerken, gebruiksvoorwerpen en historische gebeurtenissen die een blijvende indruk

achter hebben gelaten in de westerse wereld. Tijdens de lessen werden delen van *L'Événement* gelezen. De leerlingen werkten aan de hand van een *fiche de lecture* thuis zelfstandig verder aan de tekst. Verder gebruikten we de contacturen voor smaakmakers uit de jaren zestig. Zo begon ieder contactuur met een korte kijk- en/of luisteropdracht rond dit tijdperk. De leerlingen werden verder verantwoordelijk gemaakt voor de presentatie van een onderwerp rond de jaren zestig. Het project werd afgesloten met een schriftelijke toets, voornamelijk gericht op literaire en inhoudelijke aspecten van *L'Événement*.

In dit artikel willen we de verschillende bouwstenen van dit project kort de revue laten passeren om tot besluit een kritische blik te werpen op het verloop van het project.

De voorbereidingen

De eerste stap is, hoe kan het ook anders, het verzamelen van het materiaal. Ook wij zijn met onze tijd meegegaan, dus naast de boekenkast werd ook het internet afgegruind. En met succes. Het wemelt echt van de meest

indrukwekkende sites over onder andere de Algerijnse oorlog, De Gaulle, Mai '68, Brigitte Bardot en talloze andere relevante onderwerpen uit de jaren zestig.

We kwamen na een lange selectieprocedure tot een ook voor leerlingen handzaam overzicht van sites en van nuttige artikelen die de ruggengraat vormden voor de reader die bij het project werd uitgereikt. Hij bevatte alle benodigde teksten en planners, en mocht bovendien gebruikt worden als bron voor de presentaties.

Naast deze achtergrondinformatie treft de leerling er ook het zogenoemde *fiche de lecture* aan. Dit is gemaakt in een *version prof* en een *version étudiant* (zie tabel hieronder).

De versie voor de leerlingen bevat gaandeweg het project steeds minder gegevens. De bedoeling is dat de leerlingen deze tijdens het lezen thuis en in de klas compleet maken. Hun wordt niet alleen gevraagd de verhaallijn bij te houden, maar ook op zoek te gaan naar indicaties voor het verloop van tijd en plaats, naar typerende fenomenen voor de jaren zestig en naar citaten die zij van belang achten. Daarbij zorgden wij er natuurlijk wel voor dat de indringendste citaten niet over het

hoofd zouden worden gezien door die zelf in de daarvoor bestemde kolom te noteren, zoals bijvoorbeeld deze:

J'ai supplié le jeune chirurgien de me dire ce qu'il allait me faire. Il s'est planté devant mes cuisses ouvertes, en hurlant: « Je ne suis pas le plombier! » Ce sont les dernières paroles que j'ai entendues avant de sombrer dans l'anesthésie. (p. 107)

De smaakmakers

Het project begon met een korte literaire opdracht over een klassieker van Georges Pérec uit de jaren zestig: *Les Choses, Une histoire des années 60* (1962). Het idee achter dit onderdeel was de leerlingen een beeld te geven van de *look* van de jaren zestig, in dit geval van een gedroomd interieur uit die tijd. De leerlingen maakten hier collages bij, althans de ijverige leerlingen.

Ook het thema van deze roman sluit aan bij het werk van Annie Ernaux: de droom van een jong stel afkomstig uit de middenklasse dat zich voorstelt waaruit het geluk zou moeten bestaan, hoofdzakelijk materiële zaken die zich buiten het bereik van hun budget bevinden.

Vervolgens presenteerde de docent *L'Événement*, met alvast een vingerwijzing naar de specifieke moeilijkheden van deze tekst: de afwisseling van narratieve gedeelten en de meer reflectieve gedeelten, die vooral ingaan op de problemen van het schrijven en die behoorlijk lastig te lezen zijn.

Het lezen van de basistekst gebeurde zowel thuis als in de klas. Het is aan de docent om te voorzien waar de leerlingen in de problemen raken en juist die passages in de klas te behandelen. Op die manier raken de leerlingen niet te snel ontmoedigd. Aan het begin van elke les liep de docent even langs de groepjes om te kijken of alles naar behoren was ingevuld en was begrepen.

In elke les was ruimte gemaakt voor een 'smaakmaker', in de vorm van een chanson of een ander cultureel fenomeen. Aangezien Annie Ernaux regelmatig 'tubes' uit de vroege jaren zestig noemt, was het een kleine moeite om de leukste chansons in de les te laten horen. Een klein voorbeeld mag volstaan: Annie leest, jaren na haar traumatiserende ervaringen met de abortus, een bericht in de krant over het trieste einde van Soeur Sourire, die na haar hit *Dominique —nique —nique* uit het klooster trad, en ten onder ging aan drank en vrouwen, en andere *déboires*. Dat ontlokt haar de volgende mijmering:

J'ai violemment espéré qu'elle ait tout de même été un peu heureuse et que, les soirs de whiskey, connaissant maintenant le sens du mot, elle ait pensé que les bonnes sœurs, finalement, elle les avait bien niquées. (p. 43)

Het mes sneed hier aan twee kanten, want de chansons konden ook voor lees- en luistervaardigheid gebruikt worden. De leerlingen kregen op deze manier bovendien een staalkaart van de grote chansonniers en chansonnières uit de jaren zestig, variërend van zwaargewichten als Brel, Piaf en Brassens tot en met vertegenwoordigers van het chanson *Yé-yé*, zoals Adamo en Marie Laforêt.

Op dezelfde manier werden vanuit *L'Événement* verbanden gelegd met andere fenomenen en gebeurtenissen uit de jaren zestig. Zo bezoekt Annie in 1963 voor het eerst een hedendaags toneelstuk, *Huis Clos*, waarbij de kindermoordenaar Estelle de meeste indruk op haar maakt (p. 18). Op pagina 63 verwijst zij naar *L'Être et le Néant* van Camus. Voor ons een goede aanleiding om het existentialisme onder de loep te nemen.

Een extra attractie was het vertonen van enkele scènes uit de film *Les Parapluies de Cherbourg* (Jacques Demy, 1964 – de eerste geheel in kleur opgenomen en geheel gezongen Franse film). Deze film toont opvallende overeenkomsten met het verhaal van Annie Ernaux, al is de reactie op de ongewenste zwangerschap niet dezelfde; ditmaal is het niet het meisje zelf, maar de moeder die reageert met een puntig '*C'est horrible*', alvorens op zoek te gaan naar een welgestelde man die bij het toekomstige kind zal passen.

Onze leerlingen konden het wel waarderen met deze klassieker in aanraking gebracht te worden. De grootste pret hadden ze om de preutse vrijscènes, waarbij de uiteindelijke daad gesymboliseerd wordt door een forse stoot op de scheepshoorn van een voorbijvarend vrachtschip, terwijl de camera zich discreet afwendt.

Het aandeel van de leerlingen

Al lijkt het misschien dat de docenten – zoals gebruikelijk – al het werk moesten doen voor dit project, hier bedriegt toch de schijn. De leerlingen stonden voor een forse taak: er moest thuis heel wat gelezen worden, dat

(Chapitre) - pages	Contenu en phrases / mots clés	Epoque / année / mois	Lieux	Indications des années 60
1. – p. 11-16	promenade vers l'hôpital Lariboisière, Paris; résultat du test Sida	qqz mois après le week-end d'amour en juillet ... année? p. 14	metro Barbès – quartier de l'hôpital Lariboisière et le trajet en sens inverse	n.v.t.
Citation(s) : (p. 15) « c'est négatif ». J'ai éclaté de rire. (p. 16) « Je me suis rendu compte que j'avais vécu ce moment à Lariboisière de la même façon que l'attente du verdict du docteur N., en 1963, dans la même horreur et la même incrédulité. Ma vie se situe donc entre la méthode Ogino et le préservatif à un francs dans les distributeurs.				
2. – p. 17-21		oct. / nov.1963	Rouen, cité universitaire des filles	film italien, en noir et blanc, <i>Il Posto</i> . pièce de theatre, <i>Huis Clos</i> , pièce contemporaine de Sartre (1942!)
Citation(s) : ...				

Fiche de lecture 'L'Événement de Annie Ernaux'. Folio, No. 355, version étudiant

moest worden vastgelegd op het *fiche* en tegelijkertijd moesten zij zich voorbereiden op hun presentaties over een aan de jaren zestig gerelateerd onderwerp.

In groepen van drie of vier bereidden de leerlingen een presentatie voor op basis van een *fiche* waarop de onderdelen die minimaal verwerkt moesten worden, vermeld stonden. Leerlingen konden intekenen voor een bepaald onderwerp. Wij hadden zelf het aantal leerlingen per onderwerp vastgesteld, gebaseerd op de geschatte hoeveelheid werk per opdracht. Zij konden kiezen uit een door de docenten opgestelde lijst: Mai '68, Charles de Gaulle, Goscinnny, *l'existentialisme*, *les années pop*, *design années 60*, *poésie*, *chansons* (Brassens/Brel/Ferré/Gréco). De fiches zagen er als volgt uit:

V6 LITERATUUR 3 LES ANNÉES SOIXANTE
AUTOUR DE « L'ÉVÉNEMENT » D'ANNIE ERNAUX
GROEP VI
3 PERSONEN

Bereid een kort referaat voor over de mode van de jaren zestig, waarin de volgende zaken aan bod komen: kleding en (design)gebruiksvoorwerpen.

Zorg voor degelijk illustratief materiaal. (De (keuken)kast en de zolder van oma's, opa's, ooms en tantes kunnen ook nog wel eens uitkomst bieden.)

De leerlingen mochten de teksten uit de reader gebruiken als startpunt van hun verhaal. Aangezien op onze scholengemeenschap De Breul nog steeds handlingsdelen worden gevraagd van de leerlingen, kon al het extra gelezen materiaal daarvoor meegeteld worden.

We nodigden onze leerlingen ook uit om met hun ouders of grootouders in gesprek te gaan, die vast nog wisten wie Edith Piaf was en wat er in die tijd zoal in de mode was. Edith Piaf en Jacques Brel wisten veel ouders zich nog goed te herinneren. Verder namen leerlingen foto's uit het familiealbum mee naar de les.

Terugblik

Terugkijkend kunnen we constateren dat het project over het algemeen goed ontvangen is. De leerlingen namen met plezier aan de activiteiten deel. Ze zagen niet op tegen het lezen van de basistekst. Ze hadden na afloop een goed beeld en behoorlijk wat kennis opgedaan over een belangrijk tijdsgewricht, waarbij sommige aspecten

duidelijk aansloten bij andere vakken (existentialisme bij Nederlands, De Gaulle bij geschiedenis), terwijl andere weer geheel nieuw voor ze waren (chansons, de seksuele revolutie, *Les Parapluies de Cherbourg*).

De resultaten van de presentaties waren eerlijk gezegd nogal wisselend. Er waren erg goede en volledige presentaties bij, maar ook zeer ondermaatse. In het slechtste geval lepelden de leerlingen alleen een verhaal op zonder extra materiaal te laten zien. Ze hadden verzuimd met de docent in overleg te gaan, als ze problemen hadden met bijvoorbeeld het vinden van geschikt materiaal. Het is dus van belang dat de docent het proces zeer goed bewaakt en ingrijpt als het blijkt mis te gaan. De studiewijzer zou kunnen voorzien in een moment waarop de docent nagaat of alles naar wens verloopt.

Verder zou de motivatie voor het afleveren van een goede presentatie er wellicht bij gebaat zijn als het project de vorm van een taak krijgt, volgens het Tabasco-principe (zie LTM 2006/4). Daarbij zouden de leerlingen meer vrijheid moeten krijgen bij de keuze van de onderwerpen die zij gaan presenteren. Als aan deze voorwaarde wordt voldaan kan dit onderdeel het hoogtepunt worden van zo'n project.

In de toekomst kan de link met andere vakken uiteraard versterkt worden. Het is bijvoorbeeld niet ondenkbaar dat producten van dit project deel kunnen gaan uitmaken van het kunstdossier voor ckv-1. In samenspraak met de secties geschiedenis en Nederlands zou de samenhang explicieter benoemd kunnen worden.

Het lijkt ons dat het concept in feite rond welke (niet al te lange) literaire tekst dan ook te gebruiken is en zeker niet gebonden is aan de toevallige ontmoeting met Annie Ernaux of aan een bepaald tijdperk. Ook het niveau is gemakkelijk aan te passen aan jaarlaag en afdeling. Zo hadden wij in vwo-6 meer gewicht toegekend aan de presentaties rond het existentialisme en de geschiedenis en in vwo-5 aan de opdrachten rond chansons en design.

In totaal hadden wij twaalf lessen nodig voor het gehele project. De ervaring leert ons dat een project van deze omvang het beste tussen november en maart aangeboden kan worden. Later in het jaar zijn de leerlingen minder gemotiveerd, omdat ze op dat moment tal van andere werkstukken en dossiers moeten vervaardigen. ■

* Annie Ernaux (2000). *L'Événement*. Paris: Gallimard. ISBN 207075801-X, 114 p.

Een kleine selectie internetadressen: <www.ina.fr/voir_revoir/mai-68/index.fr.html>, <www.membres.lycos.fr/mai68>, <www.petitnicolas.net>, <www.asterix.tm.fr>. <www.ramdam.com/gen/zfrancais.htm>, <www.paroles.net>.

Leerling van het ROC Aventus. Bron: Jaarverslag ROC Aventus

Individuele taalleertrajecten in het mbo

Erik Kwakernaak

Op een mooie maandagochtend in mei betreed ik het ROC Aventus in een rustige woonwijk van Apeldoorn. Ik word ontvangen door Jan Muijs, de leider van het project 'Individuele taalleertrajecten' voor de opleidingen tot directiesecretaresse/management(s)assistent(e) en die voor detail- en groothandel van 25 ROC's. Daarvan zijn zes ontwikkelscholen, de overige zijn resonansscholen. In de projectgroep zaten docenten Nederlands, Engels, Duits, Frans, Spaans en Italiaans. Edith Fernandes van de SLO ondersteunde het project; zij schreef voor een groot deel het 'Visiedocument', dat in december 2005 verscheen. Het project verkeert in de stilte tussen twee stormen: de ontwikkeling vond plaats van 2004 tot februari 2006, vanaf september 2006 moeten de resultaten in praktijk gebracht worden.

Taaltaken

Jan Muijs blikt terug op de eerste fase van het project: 'We hebben lang gediscussieerd over de vraag wat nu precies taaltaken zijn, in tegenstelling tot opdrachten en

In het mbo is er in de afgelopen jaren druk geëxperimenteerd met individuele taalleertrajecten. Leerlingen moeten met realistische en contextrijke taaltaken aan de gang en naar verloop van tijd hun eigen leerwensen formuleren. Erik Kwakernaak ging op bezoek bij een van de ROC's die meegewerkt hebben aan de ontwikkeling van deze individuele taalleertrajecten.

oefeningen.' Het resultaat: taaltaken moeten realistisch, dus complex en contextrijk zijn en zoveel mogelijk aansluiten bij de beroepswerkelijkheid van de leerlingen. Voorbeeld van een taalkaak: de onderneming waarin je directiesecretaresse bent, heeft een Duitse vestiging, de directie daarvan komt op bezoek; organiseer dat bezoek. Opdrachten zijn kleinere eenheden daarbinnen, bijvoorbeeld: maak een concept voor een stadsbezoeking als onderdeel van dat bezoek en pleeg daarvoor e-mailoverleg met je Duitse collega-directiesecretaresse m/v. Oefeningen zijn taalgericht en kunnen bijvoorbeeld over woordenschat of grammatica gaan.

De ontwikkelscholen hebben voorbeeldtaaltaken en -trajecten ontwikkeld. Daarmee hebben ze uitgevers benaderd. Die hebben aangeboden wat ze aan passend materiaal al hadden of van plan waren te gaan ontwikkelen. Het oorspronkelijke idee was om een gezamenlijke digitale 'ladekast' (binnen de elektronische leeromgeving Webct) te gaan vullen met materiaal. Dat idee verdween gaandeweg. De taaldocenten van de deelnemende ROC's zijn vrij om te kiezen met welk materiaal van welke uitgever ze gaan werken.

Een belangrijke keus is of de talen zich organiseren